

'n Waardering van die bydrae van Thabo Mbeki tot die
Politiek in Suid- Afrika

My eerste ontmoeting met Thabo Mbeki was in die middel van 1985 in Lusaka. Met sy bedanking as President van Suid-Afrika in September 2008 word ek, in nabetragting, oorval met 'n gevoel van teenstrydighede, misplaaste hoop en teleurstelling.

Met ons eerste ontmoeting was ek leier van die amptelike opposisie in die Blanke Driekamer Parlement. Die verskuiwing na 'n Driekamer Parlement om 'n spesiale Parlement vir afsonderlik, Indiers en sogenaamde Kleurlinge, te skep, was koel en klinies gebaseer op die aanname dat Swart Suid-Afrikaners "afsonderlik" en buite 'n gemeenskaplike Parlementêre opset geakkommodeer moes word Kortweg, Swart Suid-Afrikaners is van toe af nie as mede-burgers van Suid-Afrika aanvaar nie. Vir my was dit nie net slegs polities onbegryplik nie, maar moreel totaal onaanvaarbaar. Ek bedank Februarie 1986 uit die Parlement en die partypolitiek. Alec Borainne volg kort op my hakke en saam, stig ons, in Julie 1986, IDASA (Instituut vir 'n Demokratiese Alternatief vir Suid-Afrika). Die basiese uitgangspunt van IDASA was om gesprek tussen blank (hoofsaaklik jong Afrikaanssprekendes) Suid-Afrikaners en swart Suid Afrikaners te bevorder.

My eerste, en daaropvolgende ontmoeting met Thabo Mbeki was 'n belangrike dryfveer vir bogenoemde politiek optredes. Ek kon net nie glo dat een van die leiers van die "bevrydingstryd" met soveel intelligensie, rustigheid en veral humorsin, hom so van sy taak kon kwyt nie. Ek was totaal oordonder deur sy vriendskap en warmte,

en dit was ook die oorweldigende impak wat hy gehad het op die “Durbangangers” in Julie 1987. Mark Gevisser in sy monumentale biografie oor Mbeki (A Dream Deferred), spot so ‘n bietjie oor hoe maklik en suksesvol, hy veral blanke Afrikaanssprekende Suid-Afrikaners met wie hy in aanraking gekom het, gesjarmeer het. En dit was waar. Daar was nie net die Dakar byeenkoms nie, konferensies is gereel in Ghana, Bakina Faso, Nigerië, Mosambique en Zambia.

Die mite, (en ek gebruik die begrip doelbewus), wat in die tyd bestaan het, was dat die ANC in bannelingskap eintlik die “bevrydingstryd” binne Suid-Afrika gelei het, en dat Thabo Mbeki en O. R. Tambo die voorbokke was. Feit is, dat die instelling van die Driekamer Parlement die grootste en langste binnelandse opstand teen “die regime” ontketen het, en dat Suid-Afrika toenemend deur ‘n Nasionale Veiligheidsmagstelsel regeer is. So het die “underground” beweging tot stand gekom wat binnelands opstande ontketen het. Op ‘n dag bel ek Mbeki in Lusaka en vra hoe kan ek met die “underground” in aanraking kom. Hy sê: “Jy kan nie; hulle sal met jou in aanraking kom”. So bevind ek my op ‘n aand in ‘n klein Townshiphuisie in New Brighton waar vier jong mans met bellaclavas aan, met my gesels. Tot vandag toe weet ek nie wie hulle was nie.

Ek sê vir hulle IDASA wil graag gesprekke tussen jong “township” mense, en jong blankes reël, en sou hulle bereid wees om saam te werk. Hulle sê hulle sal later kontak maak. Twee weke later bel een my en sê ons kan “township”-vergaderings reël. Ons het baie meer binnelandse gesprekke gereël as buitelandse gesprekke, alhoewel die

buitelandse gesprekke, byvoorbeeld Dakar, veel meer publisiteit geniet het.

Intussen het Cyril Ramaphosa en Olaf Van Zyl, (toe Administrateur van die Transvaal), beding, en so die Metropolitaanse kamer gestig. Ek is gevra om voorsitter te wees. Die doel was om die belastingboikot van Soweto op te hef, en in ruil vir 'n demokratiese plaaslike owerheidopset. Cyril was die eerste "binnelandse opstandeling" wat met halwe siniese glimlag na my geluister het, wanneer ek lofliedere oor Thabo Mbeki gesing het. Ek sou eers heelwat later besef hoekom. Intussen het dit die binnelandse opstand byvoorbeeld UDF, NUM ens, gepas om die mite van 'n buitelandse bevrydingsstryd aan die lewe te hou. Dit het die interme konflik in Suid-Afrika 'n internasionale dimensie gegee en die "buitelanders" met ander woorde, Thabo Mbeki, O R Tambo en andere, geweldige aanhang gegee in die anti-apartheidstryd in Europa, VSA en Sowjet Unie. En tog, in Moscow het ek in 1989 vir die eerste keer, van die anti-apartheidstryders ervaar en met watter sinisme hulle die buitelandse pierewaaiers van die ANC bejeën het. Vooraan vir hulle was Thabo Mbeki wat hulle gesê het net in drank en vroumense belanggestel het. Ek was hewig ontsteld en het hom hand en tand verdedig.

In Julie 1989 hou IDASA in Marle-Le-Roi in Frankryk vergadering oor 'n toekomstige ekonomiese beleid vir Suid-Afrika. Alec Erwin was ook daar en het met groot entoesiasme 'n kommunistiese ekonomiese beleid as enigste uitweg verhondig. In November 1989 val die Berlyn se muur en is internasionale sosialisme/kommunisme vir alle praktiese doeleindes morsdood. Ek was toe in Oxford as

buitelandse student by All Souls. Op 2 Februarie 1990 maak FW de Klerk sy dramatiese toespraak waarin alle Apartheidwette opgehef word, Mandela vrygelaat word en die buitelandse ANC teruggenooi word na Suid-Afrika toe. Ek eet die volgende dag middagete met Thabo en Azis Pahad in Londen. Thabo Mbeki is bleek geskrik en sê herhaaldelik: "Wat de hel gaan ons nou maal?" Die vryheidstryd is verby en nou moet die bevryders kom en presteer.

Mandela word President en Mbeki visie-President. Ek sien Mbeki kort hierna by Azis Pahad se troue op 'n Saterdag, en hy nooi my Sondagaand na sy woonstel in Killarney, om 'n drankie te kom maak. Hy vra my wat ek sou maak as ek visie-president sou word. Ek sê, ek sou soveel bevoegde groepe aanstel as wat ek kan, om my te adviseer oor sake waaroor ek bitter min, of geen kennis dra nie. Sy oë word kliphard en dis die einde van ons gesprek. Tot vandag toe kan ek dit nie begryp nie - tensy hy gedink het dat ek suggereer dat, omdat hy swart is, hy onkundig is. Gegee ons verhouding tot dan, is dit onmoontlik.

Die oorgang van Mbeki "die bevryder" na Mbeki "die regeerder" het my totaal oorbluf. Ek het nooit kon dink dat so 'n persoonlikheidsmetamorphose moontlik was nie. Oornag het hy polities pouslik geraak, handjies gedurig vroeteland, formele kuggies wanneer hy praat en feitlik totaal ontoeganklik. Dit was vir my heeltewel onvoorstelbaar dat 'n mens sigself so ernstig kon opneem. Hoe meer ek terugdink aan die ou "struggle dae" hoe meer onverklaarbaar het dit vir my geword.

Genoeg is al geskryf oor Mbeki se beleidstoepassings oor Vigs, Zimbabwe, die relatiewe sukses van sy ekonomiese beleid, veral onder Trevor Manuel, sy internasionale en Afrika-prestasies ens. My grootste wens is dat, noudat hy uit enige formele amp is, die ou Mbeki weer sal herleef; toeganklik, vol humor, self-analities en bowe al, vriendelik.

DR F V Z SLABBERT

2 NOVEMBER 2008